

Debatt

"Jag kanske ogillar din åsikt men jag försvarar med näbbar och klor din rätt att uttala den." (Voltaire)

Tf debattredaktör: Evalis Björk 031-624137

Bitr. debattredaktör (vik): Tina J Sjögren 031-624138

E-post: debatt@gp.se • Fax: 031-62 40 33 • Adress: Debatt, Göteborgs-Posten, 405 02 Göteborg

Endast debattartiklar skrivna enbart för GP publiceras. Artiklarna publiceras även elektroniskt.

Medierna tar en allt större del av vår tid och kallas inte för inte för den tredje statsmakten. Diskussionen kring och granskningen av medierna blir därför viktigare än någonsin. I höstas anordnade Medieakademien ett seminarium på temat medier och demokrati. På GP Debatt fortsätter diskussionen i en debattserie. Här berörs ur olika perspektiv frågan om vilken makt medierna har i dag och hur denna hanteras.

Är det en sann bild av verkligheten som förmedlas? Vilka är de vanligaste övertrampet? Hur fungerar mediebevakningen ur alternativa/nya rörelsers perspektiv? Vilket är egentligen journalistens uppdrag? Statsvetaren Olof Petersson inleder. Han uppmanar press, radio och tv att avlägga ett nyårslofte: sätt igång en ordentlig granskning av ert inflytande.

Evalis Björk

Medierna är ett slutet maktcentrum

Man kan fundera över vad som egentligen är meningen med alla dessa dagstidningar, radioprogram och tevesändningar. Visst är det viktigt med korsord, bilannonser, födelsedagsnotiser, serier, skytteligan, såpor och underhållning.

Mediernas makt

Men medierna har också en annan uppgift, kanske den allra viktigaste. Utan journalister stannar demokratin.

Två av Sveriges fyra grundlagar handlar om massmedierna. Yttrandefrihetsgrundlagen är för nya medier vad tryckfrihetsförordningen har betytt för tidningar och böcker i över två sekel.

Det är ingen tillfällighet att så stor del av vår konstitution handlar om medierna. Institutioner som riksdag, regering, kommuner och domstolar är visserligen nödvändiga, men de är inte tillräckliga. Folkstyrelsen bygger också på fri åsiktsbildning.

Man kan göra tankeexperimentet att demokratin inte fanns och att vi nu skulle uppfinna den. Det är en nyttig övning, för man måste då reflektera över vad som är grunderna för ett demokratiskt samhälle.

Om alla vore exakt likadana och hade precis samma åsikter så skulle demokratin inte behövas. Förutsättningen för en demokrati är att ett antal människor vill leva tillsammans i olikhet. För att nå fram till överenskommelser om gemensamma spelregler måste vi, tvärs över olikheter som individer och grupper, kunna samta och kommunicera med varandra.

Ord med stort innehåll

Ordet kommunikation leder ofta tanken till något tekniskt, liksom en sändare som överför ett meddelande till en mottagare. Men detta är en rätt enkelspårig och mekanisk bild. Ordet går ursprungligen tillbaka till latinets *communis*, som betyder gemensam. Kommunikation är något som bildar en samfällighet.

Om ett demokratiskt samhälle växer i omfattning kanske medborgarna väljer

att utse ett antal företrädare. Då får kommunikationssystemet ytterligare en uppgift, nämligen att se till att väljare och valda ständigt kan stå i kontakt med varandra.

Det är ingalunda självklart att det alltid måste vara journalister som sköter denna uppgift. I demokratin barndom fanns också andra sätt att förmedla budskap. De moderna masspartiet uppstod en gång som ett slags kommunikationssystem. De landsomfattande partierna med sina många lokalorganisationer var avsedda att förmedla väljarnas krav uppåt till politikerna, men också att föra ut partiledningens budskap till medlemmarna och ytterst den breda allmänheten.

Ser man till dagens situation råder det emellertid inga tvivel om att det är tidningar, radio och teve som står för den allt överväldigande delen av den samhällsinformation som når medborgarna. De över sex timmar som vi varje dag i genomsnitt tillbringa med massmedier ger journalisterna en nyckelroll i det demokratiska systemet.

Hur demokratin fungerar beror därför i mycket på hur massmedierna klarar sitt uppdrag. Mycket god finns förvisso att säga. Under senare årtionden har journalisterna blivit mer professionella och självständiga. Kritiska granskningar har lyft fram missförhållanden som annars skulle passerat oupptäckta. Motala är ett skolexempel på hur den offentliga debatten kan berikas av nyfikna och alerta reportrar.

Negativt för demokratin?

Men det kommer nu alarmerande rapporter som pekar på att dagens massmedier också kan vara negativa för demokratis funktionssätt. Den amerikanske forskaren Robert Putnam menar exempelvis att stor mediekonsumtion, särskilt tevetittande, leder till minskat samhällsengagemang, färre frivilliga insatser i ideellt arbete och till och med sämre folkvett i trafiken.

Uppenbarligen kan medierapporteringen ha stor betydelse för hur vi ser på oss själva som samhällsmedborgare. Om medierna ger en intrycket av att alla andra smiter från skatten och fuskar med bidrag så blir man själv mindre benägen att vara ärlig. Mediernas berättelser kan bli

VALD VERKLIGHET. I dag är medierna så mäktiga att de inte bara kan spegla verkligheten, de kan också skapa den, skriver Olof Petersson.

självuppfyllande.

En av journalistens myter är att medierna bara speglar verkligheten. Men i dag är medierna så mäktiga att de också kan skapa verkligheten.

Särskilt stor effekt får medierna när

journalisterna förstärker varandras rapporter. Tidningar berättar om vad som sänds i teve, radion refererar det som står i tidningen. Journalisterna sneglar på varandra. När drevet går blir mediebildens självbekräftande.

I sin iver att avslöja makthavarna händer det lätt att journalisten ser sig som medborgarnas ställföreträdare.

Önskt kan medierna hjälpa till att göra komplicerade skeenden begripliga för läsarna, tittarna och lyssnarna.

Problemet är att journalisterna inte alltid verkar lita på folkets egen omdömesförmåga. Det görs ibland mätningar av medborgarnas tilltro till massmedierna. Man kan också fråga vilken tilltro som journalister har till sina läsare.

Många mediejobb går ut på att samla material för att bevisa något som man redan bestämt sig för. Det gäller helt enkelt att bekräfta sin egen tes, sin krok, sin vinkel.

I en demokrati är det ytterst medborgaren, inte journalisten, som ska dra slutsatserna. Mediernas uppgift blir då att lägga fram materialet på ett begripligt sätt, att förenkla utan att bli enfaldig.

En del samhällsproblem saknar ett enda enkelt facit. Många aktuella frågor är komplicerade i det avseendet att det finns tunga skäl både för och emot en viss lösning.

Det finns förvisso kunskapsklyftor och informationsluckor - också hos experter, måste man tillägga. Ingen sitter inne med hela sanningen.

Men demokratin bygger på lärande och möjligheten att utvecklas. Medierna har stora möjligheter att höja den politiska allmänbildningen. Inte genom att ge de färdiga svaren, utan genom att förmedla fakta, argument, motargument och andra länders erfarenheter.

En demokrati fordrar att medborgarna har en upplyst förståelse om sitt samhälle. I dag framstår medierna som ett av samhällets mest slutna maktcentra.

Om press, radio och teve vill ta sin kritiska roll på allvar skulle de kunna avlägga ett nyårslofte. Att sätta igång en ordentlig granskning av sin egen makt.

Olof Petersson

Statsvetare
Forskningsledare vid
Studieförbundet Näringsliv
och Samhälle, SNS

Nästa del i serien 28/12. Cecilia Verdinelli-Peralta och Jens Rosbäck skriver om mediebevakningen under EU-kravallerna.

Fria ord

Redaktör: Solveig Evenson 031-62 41 58

E-post: friaord@gp.se • Internetadress: <http://www.gp.se/friaord/>

Bitr. redaktör: Anders Berggren 031-62 47 38

Fria ord, Göteborgs-Posten, 405 02 Göteborg • Fax: 031-62 40 33

Svårt för många att ta strålbehandling på kvällen

GP:s Christer Lökvist tycks förut-sätta att vi cancerpatienter är pigga och alerta. Vi skall orka stå upp på behandling när helst på dygnet det skall ske. Så enkelt är det inte. Med cancersjukdom följer ofta trötthet, en enorm trötthet, som inte kan sovas bort.

Många av oss - troligen de flesta - bor inte heller nästgräns till sjukhuset, utan måste skjutas av anhöriga eller åka taxi. Taxi har regler om samåkning som gör att väntetiderna kan bli mycket långa. Själva strålbehandlingen kanske bara tar 5-10 minuter, men med alla väntetider och färdväg inräknat kan besöket ta 4-5 timmar. Vid de tillfällen jag strålbehandlats har behandlingen omfattat varje dag (utom lördag och söndag) i en och en halv till två månader.

Vad skulle det innebära om behandlingen var förlagd på kvällstid? Min livskvalitet hade ytterligare försämrats. Jag hade knappt träffat familj eller vänner under hela behandlingstiden, förutom den belastning det varit rent fysiskt och psykiskt.

Detta är bara ett exempel. Det kan säkert finnas de som skulle kunna behandlas på kvällstid, men jag undrar, med min erfarenhet, hur många det skulle vara i längden.

En cancerpatient bland många

Svar:

Principbeslutet om att bygga ut strålbehandlingen vid Sahlgrenska för 72 miljoner kronor fattades utan att man dessförinnan hade utrett möjligheten att köra sjukhusets befintliga strålkänor på kvällstid, exempelvis till klockan 21. Detta faktum har jag pekat på i mina artiklar.

Däremot har varken jag eller någon annan, mig veterligt, krävt att cancerpatienter ska ställa upp på behandling "när helst på dygnet det skall ske".

Om och när strålbehandlingen börjar med kvällsöppet lär man heller inte bjuda in svårt sjuka patienter med lång resväg.

Närmare till hands ligger att ineliggande patienter, som ibland behöver strålas ett par gånger per dag, tas om hand på kvällstid. Kvällsöppet skulle också kunna in-tressera en del kvinnor som strål-behandlas efter bröstcanceroperation.

Om de har kort resväg kan den fem veckor långa behandlingen kombineras med jobb på dagtid.

Christer Lökvist

DAGENS ROS

Dagens ros till kören Pro Musica för en fantastisk konsert i Örgryte kyrka i tisdags. Välkommen tillbaka!

Göran

Kriminalvården bör se personalen som resurs

I en artikel i GP den 16 december läser jag att kriminalvårdsstyrelsen vill få in mer kompetens genom att anställa högskoleutbildad personal. Den ovärderliga kompetens vi erfarna vårdare har kallar man "vaktmentalitet" och den är icke längre önskvärd.

Man säger sig vara beredd att betala för högre kompetens, men ändå tar det flera år innan de redan anställda får gå sin grundutbildning.

Det sätt på vilket kriminalvårdsstyrelsen behandlar sin personal kräver något annat än klyschor för att locka önskvärd personal till verksamheten.

Att de med 15 000-17 000 kr i månadslön tror sig kunna locka högskoleutbildade med studiekulder i bagaget till det sjunkande luftslottet är lika realistiskt som det nya målet som benämns "Bättre ut", vilket belystes ganska väl i SVT:s Dokument inifrån för någon vecka sedan.

Ser man inte sin personal som en värdefull resurs eller inser det väsentliga i att behålla, uppmuntra och höja statusen för dem som redan är anställda kommer man aldrig att kunna vara sig locka till sig ny personal eller behålla de dugliga.

Vad som verkligen behövs är en kompetent och verklighetsförankrad ledning med ett modernt ledarskap.

Vårdare på anstalt

● Debatten går vidare på nätet

<http://www.gp.se/friaord/forum.html>

Dimljus bländar andra och är helt onödiga

Jag kör många mil på landsväg och möter allt oftare bilar som har både halvljus och dimljus/extraljus tända. Det är väldigt irriterande, eftersom dessa lågt monterade extralampor bländar ilsket.

Därför vill jag upplysa alla er som har ovanan att köra med dimljus/extraljus tända: Släck dem! De är helt onödiga.

Även om ni struntar i att ni bländar andra, så lurar ni faktiskt er själva. Genom att lysa upp vägen närmast bilen med lågt monterade ljus så ser ni sämre vad som händer på långt håll där ljuset behövs. Det som händer 10 meter framför bilen är ointressant. Finns det något där så minner ni inte reagera.

Ivan Liljegren

Stor prishöjning på postens färdiga kuvert

Under ett antal år har jag varje jul skickat en väggmalmanacka till en vän i England. Jag har då använt mig av postens färdiga kuvert. Kuvert plus porto har kostat 52 kr, 61 kr och 48 kr under de tre senaste åren.

I år stegar jag glatt in på postkontoret, grabbar tag i ett kuvert och gör i ordning min försändelse. Sedan, vilket var mycket slarvigt av mig, läser jag på hyllkantens prisuppgift att det kostar 159 kronor! Detta må man kalla en väl tilltagen prisökning.

Nästa år skall jag undersöka andra beföringsmöjligheter.

Ingvar Hagh

Djurpark lockar mer än bondgård

Jag tycker det är skandal att man nu skall flytta de vilda djuren från Slottsskogen. En av våra finaste turistattraktioner i Göteborg skall upphöra. Mina danska vänner som gästar oss varje sommar viker alltid en stund för ett besök i Slottsskogen. Och de är imponerade över hur fin parken är.

Vem tror på allvar att de och andra turister kommer att besöka en lantgård när de kommer till Göteborg? Och de är inte ensamma om att föredra en djurpark före en bondgård. Jag kan hälsa från mina barn: "Vi tycker det är mycket roligare att se på vilda

KOMPLEMENT. Vi tar gärna emot en lantgård också, skriver Carina. Bilden från Barnens zoo i Slottsskogen.

djur än på djur som man kan se på bondgårdar".

Vår familj tar ofta en promenad i parken. På våren tittar vi på de ny-

komna ungarna och klappar djuren i barnens zoo. På sommarens vandring vi runt och äter glass. På hösten och vintern tar vi en snabb runda runt djurhagarna, dricker en kopp kaffe i kylan och tittar på djuren.

Till Borås djurpark åker vi en gång vartannat år. Det kostar pengar för fyra personer att resa till Borås. Det kostar entré att gå in. Och det tar en hel dag att göra detta besök.

Vi vill ha vårt Slottsskogen kvar med vilda djur i hägnen, och vi tar gärna emot en lantgård också som komplement. Men inte i stället för!

Carina

Glatt överraskad av Postgirots kundtjänst

På senare år har det blivit allt vanligare med kundtjänster som det tar 10-20 minuter att nå (efter att ha knapptat in ett antal val).

När man väl får tala med en människa så är de ofta stressade eller dåligt insatta i frågorna man vill ha svar på. Därför blev jag glatt överraskad när jag kontaktade Postgirots kundtjänst. Efter bara två knapptryckningar (företags- eller privatkund och uppge postgiro-nummer) kom jag fram efter 10-15 sekunder.

Nöjd postgirokund

Varför moralisera över sexualvanor?

Rakat eller inte rakat? En fråga om tycke och smak, och i vissa former av sexuellt umgänge en trevadsfråga. Ibland vill man inte ha här "i vägen". Det har absolut ingenting med pedofili att göra.

Dessutom syns eventuella intimsmycken bättre och är lättare att hålla rena utan här. Får man "pedofilitankar" så är det nog inte så allmänt ut-

brett som man vill tro, utan något man själv får ta itu med.

Callisto

Skriv till Göteborgs-Posten!

Vi vill höra din mening. Skriv om det som berör dig eller svar på andras åsikter. Du kan skriva eller svara på flera sätt:

Skriv inlägg eller svara på inlägg via brev, fax eller e-post.

Postadress: Fria ord, Göteborgs-Posten, 405 02 Göteborg
Fax: 031 62 40 33
E-post: friaord@gp.se

Med dator och Internet:

På www.gp.se/friaord kan du svara snabbt på brev, skriva insändare, följa veckans debatt och mycket annat.

SNABBA SVAR

I morgondagens tidning publiceras snabba svar som kommit via www.gp.se/friaord. Du kan även lämna snabba svar via e-post och fax.

REPLIK

Under denna vinjett publiceras svar på inlägg som varit införda på Fria ord. Uppge alltid signatur och publiceringsdag på det brev du vill besvara.

Uppge alltid namn och adress,

även om du vill vara anonym. På sidan 2 finns regler för publicering.